

Sanat Ahlakı

Sanat, insan içindir. İnsanların; düşüncelerini, duygularını estetik bir şekilde ifade etmesidir. Sanat insanın iç âlemini dışarıya yansıtması, bunu ahenk ve düzenle inşa etmesidir. İnsan içindeki sonsuzluk duygusunu sanat ile birlikte eserlerine yansıtır. Güzellikleri görülebilir ve duyulabilir hale getirmeye çalışır.

Arapça'da san' (sun') "yapmak, etmek", sana' "işinde mahir olmak", san'at ise "yapılan iş, meslek" anlamındadır.¹ En güzel sanatkâr, Allah'tır. (Ahsenü'l-Hâlikîn) "Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah çok yücedir" buyrulur.² Sanatçı bütün bu düzenin, güzelliklerin, her şeyin yaratıcısının Allah olduğunu bilir. İslam sanatında sanatkârlar, Allah'ı anlamak ve anlatmak için eserlerini oluştururlar. Mimari eserleriyle, hat, ebru, tezhip gibi örnekleriyle, dil ve edebiyatıyla tevhid inancını vurgularlar. İslam dini, sanatın kaynaklarından ve İslam sanatının ilk örnekleri Medine'de Peygamber Efendimiz'in (sav) rehberliğinde olmuştur.

Ahlak; iyi ve kötünün ayırt edilmesi, doğru ve yanlışın belirlenmesi, yapılması gereken ve yapılması beklenen davranışlar, değer yargılarıdır. Sanatta ahlak ise; iyiliğin, sevginin, doğrunun, vicdanın, merhametin estetik bir değerle, güzellikle buluşmasıdır. İnsan, gerçeğin peşinde olduğu gibi güzelliğin de peşinde olmuştur.

Bir sanat eserinin olaylara karşı gösterdiği tutum ve sanat eserinde var olan nesnelere ahlaki bir bakış açısına sahip olabileceği ortadadır. Bu nedenle sanat ve sanatın içinde var olan eserler ahlaki açıdan çok şey anlatır. İyi veya kötüyü ayırt etmemizin farkına varmamızın bir yolu da budur. Bir sanat eseri ahlakî olarak iyi veya kötüyü temsil edebilir ve muhataplarını etkileyebilir.

Sanat eseriyle farklı mesajlar, doğru ya da yanlış içerik sunabilir. Sanat çelişkiyi de savunabilir. Ahlakî açıdan doğruyu ve yanlış aynı anda göstermeye çalışabilir. Gerçeği yansıtmak gibi gayesi olmayabilir. Sanatçının gösterdiği ahlakî tutum onun eserinde ortaya çıkar. Sanat eserleri kişiye bazı duyguları îmâ eder. O duygu üzerine tasarlanmıştır ve onu doğrudan veya dolaylı olarak sunar.

Ahlakın sanatla bağlantısı vardır. Her ikisi de gerçeği arar, duygular barındırır. İyilik ve güzellik arasında da bağ vardır. Ahlak iyiliğin, sanat da güzelliğin peşindedir. Somut olan şeylere ruh verir ve onda sonsuz ideal duygular barındırır. Ahlakta da sanatta da özgürlük ve yeni şeyler ortaya koyma söz konusudur. Sanatçı eserini nasıl oluşturacağına kendi karar verir, geçeceği kendi seçer. Herkesin aynı yollardan geçmesi beklenemez. Üslubunu, yapacağı işleri de kendi seçer. Bunu bir resimle, bir şiirle aktarabilir. Bu ahlak için de geçerlidir. Her ne kadar ahlak kuralları bulunsa da kişi ahlaklı davranışın aracını kendi seçer. Ahlaki davranışını adalet, vicdan, merhamet gibi duygularla farklı şekilde gösterebilir. Sanat ahlakı kendi başına hürdür.

¹ Turan Koç, "Sanat' madd., *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 36.

² Müminûn Suresi, 14.

Ancak ikisi bir arada, iç içedirler. Ahlaki değer taşıyan bir sanat ayakta durur ve sanat İslam ahlakıyla değer kazanır.

İslam sanat anlayışında din ile sanat iç içedir. İslam sanatının gayesi O'nu anlamak ve O'na ulaşmaktır. Sanatkârlar, bu gayeyle birlikte eserlerine veya var olan güzelliklere Allah'ın Cemal sıfatının tecellisi olarak bakmaktadırlar. Sanat ile birlikte güzellik kavramı öne çıkmaktadır. Güzellik ve estetik kavramını görülebilir ve duyulabilir hale getirerek somutlaştırmaya çalışırlar. Kur'an-ı Kerim'de güzel anlamına gelen birçok kavram vardır. En güzel anlamına gelen "Ahsen", güzel ve hoş anlamında kullanılan "Tayyib", güzel anlamına gelen "Cemal ve Cemil" kelimeleri örnek verilebilir. Sanat kelimesi de birçok yerde kullanılmıştır. "Dağları görür, onların durduğunu sanırsın; oysa bulutlar gibi hareket ederler. Bu, her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın *sanatıdır*. Şüphesiz ki O, yaptıklarınızdan tamamıyla haberdardır"³ buyurulmuştur.

İslam sanat ahlakının temel ilkesi Tevhid yani Allah'ın birliğinin vurgulanmasıdır. İslam mimarisine bakıldığında tevhidi vurgulayan eserleri görebiliriz. Örneğin camiler; İslam topluluğunun birlik ve beraberliğinin sağlandığı, Müslümanların bir araya gelerek tevhidi vurguladıkları mekanlardan biridir. Bunu hat sanatında da edebi bir eserde de görebiliriz. Büyük bir sanatla yarattığı âlemi seyrederek, âlemde yarattığı güzellikleri görerek âlemin yaratıcısı olan Allah'a ulaşmak... İslam düşünürlerinden İmam Gazzali'nin nizam delili, bunu ortaya koyar. Gaye ve nizam delili, âlemin ahenk ve güzellikle belli bir düzene göre yaratılması ve her şeyin bir nizama göre yaratıldığını anlayıp yaratıcıya ulaşma delilidir. Bu deliller sanatın yaratıcıya ulaştırma vasıtası olduğunun göstergesidir. Sanat ve estetik duygu insanın Allah'a olan inancını güçlendirir. İslam sanatı insanın fitratında var olan estetik duyguyu, güzeli görme isteğini ortaya çıkarır. İslam sanat ahlakında da bu güzelliği görme çabası vardır. Çünkü hadis-i şerifte buyurulduğu üzere "Allah güzeldir ve güzelliği sever."⁴

---

³ Nemi suresi, 88.

⁴ Müslim, İman, 147.